יציאות השבת פרק ראשון שבת יח.

עם השמש. בעוד החמה זורחת: **כלי לכן.** שהוא קשה לכבס ולריך ג' ימים ומחמירין על עצמן ככ"ש: **שטועני**ן. לת הזיתים בקורות בית הבד ולת הענבים בעיגולי הגת שלא היו עולרין לותן בגלגל כמו שלנו אלא טוענין לותן בקורות בכדין והני דגת קרי עיגולין שהיו דפין עגין עשוין כעיגולין ושוין שטוענין לותן מבעוד יום והמשקה הולך וזב כל השבת. וכגמרא (דף יט.) פריך מאי שנא דלא פליגי ב"ש בהא ומפרש משום דאי נמי עביד להו בשבת ליכא חיוב חטאת דכי אמרי' שחיטת זיתים וענבים אב מלאכה בפ' חבית שנשברה (לקמן דף קמב:) הני מילי זיתים וענבים שלא ריסקן מבעוד יום דהוה ליה מפרק דבר ממשהו הגדל בתוכו והיא תולדה דדש אבל הכא אין נותנין קורה על גבי זיתים עד שטוחנין תחלה ברחיים וכן ענבים דורכין לותן תחלה ברגל ובלתו קורה נמי משקה נפיק ממילא אלא דלא נפיק שפיר כי השתא ולא דמי לדש: **גמ' מאי שנא בכולהו כו'** ל"ג לה הכא אלא לקמן[2] במשנה ושוין שטוענין: **מאן תנא נחינת מים לדיו.** ואע"פ שלא גיבל הדיו זו היא שריתה והוי ליה דדיה בהכי ומיחייב משום לש דהא מתניתין ליכא גיבול ואפילו הכי מבעוד יום מכלל דבשבת חייב חטאת הוא: **האחרון חייב.** משום לש שהוא אב מלאכה[3]: **אפר.** לתו בר גיבול הוא: **עפר.** בר גיבול הוא לטיט של בנין: **והא תניא.** תרתי מתניתא תדא דאפר ותדא דעפר: **מידי גבי הדדי תניא.** תדא תניא ר' חייא ותדא תניא רבי לוסעיה ותדא מייתיה תניא לעפר בלשון אפר: **פותקין.** פותחין. עושין נגר קטן משפת המעין לגנה: **מוגמר.** לבונה ומיני בשמים נותנין על האש ומעשנין הבגדים שיהא ריחן נולף: **גפרית.** תחת כלי כסף שמלירין בהם פרחים ולורות בחרט ומעשנן בגפרית והן משחירות ונכרות וקורין ניל"ר: **קילור.** תחבושת שקורין לוח"א: **ואספלנית.** רטייה: **ברחיים של מים.** וכ"ש ברחיים של יד ושל חמור דאדם מלווה על שביתת בהמתו: **שיטחנו מבעוד יום.** מפני שמשמעת את הקול ולוושא מילתא בשבת ואיכא זילותא: **לרבות שביתת כלים.** דכתיב לעיל מינה למען ינוח שורך וחמורך וגו': **והשתא דאמרת בית הלל אית להו שביתת כלים.** דהא על ברחיים אי מתניתא בית הלל מדשרי בהנך וקתני דרחיים אסור משום שביתת כלים: **מוגמר וגפרית אמאי שרו.** וה"ה לכל הנך דמתני' הני המוגמר מוגח בערדסקאות[6] ומגלח כלי עושה מלאכה: **לא קא עביד הכלי שום מעשה.** אלא מוגח על האדן והן בתוכו אבל הרחיים עבדי מעשה ולב"ש כיון דמוגחין בגווה הייט מעשה דליה: **מלודות דקא עבדי מעשה.** שהפה נקשר ותופס העוף וכן יקוש שפושטים לחיות ללוכדן ברגלים כשנוגעין בו קופץ ומתחבר מאליו ולוכד: **בלחי.** תכה שקורין אימ"א שהדג בולעו ומהדקו והכלי אינו זז ממקומו: **וקוקרי.** שעושין כלים פיהן אחד רחב ופיהן השני קלר מאד והדג (פ"א והחיה) נכנס שם ומוליא ראשו בפי הקלר ואין גופו יכול לצאת וכשבא להחזיר ראשו לפנים ראשי קרומות נכנסין לו תחת לחיו דהשתא לא עביד כלי מידי: **והשתא דאמר כו' ב"ש היא.** והא דריחים ב"ש וב"ש לא שני להו בין היכא דעביד כלי מעשה בין היכא דלא עביד דהא אסרי באוגין דמתני'. וכיון דב"ש היא: מוגמר

השמש [6]אמר רשב"ג נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן לכובס נברי שלשה ימים קודם לשבת ושוין אלו ואלו שטוענין קורת בית הבד ועגולי הגת: **גמ'** מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתן אמר רב יוסף רבי היא דתניא [7]אחד נותן את הקמח וא' נותן [8] את המים האחרון חייב דברי רבי רבי [9]יוסי אומר אינו חייב עד שיגבל א"ל אביי ודילמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי אלא בקמח דבר גיבול הוא אבל דיו דלאו בר גיבול הוא אימא ליחייב לא סלקא דעתך דתניא אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב דברי רבי ר' יוסי ברבי יהודה אומר עד שיגבל ודילמא מאי אפר [10]עפר דבר גיבול הוא והתניא אפר והתניא עפר [11]מידי גבי הדדי תניא: [12]ת"ר [13]פותקין מים לגינה ע"ש עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל היום כולו ומניחין מוגמר תחת הכלים [14](ע"ש) ומתגמרין והולכין כל היום כולו ומניחין גפרית תחת הכלים [15](ע"ש עם חשיכה) ומתגפרין והולכין כל השבת כולה ומניחין קילור ע"ג העין ואיספלנית על גבי מכה [16](ע"ש עם חשיכה) ומתרפאת והולכת כל היום כולו אבל אין נותנין חטין לתוך הריחים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום מאי טעמא אמר רבה מפני שמשמעת קול א"ל רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים [17]דתניא [18]ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים אלא אמר רב יוסף משום שביתת כלים והשתא דאמרת לב"ה אית להו שביתת כלים דאורייתא גפרית ומוגמר מאי טעמא שרו משום דלא קעביד מעשה אונין של פשתן מאי טעמא שרו משום דלא עביד מעשה ומינח נייחא מצודת חיה ועוף ודגים דקא עביד מעשה מאי טעמא שרו התם נמי בלחי [19]וקוקרי דלא קעביד מעשה והשתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש היא ולא בית הלל [20]לב"ש בין קעביד מעשה בין דלא קעביד מעשה אסור לבית הלל [21]אע"ג דקעביד מעשה שרי והשתא דאמרת דלב"ש אע"ג דלא עביד מעשה אסור אי הכי מוגמר

אבל כשכר אסור פירוש שכיר יום בד"א בתלוש אבל במחובר אסור ובעיר אחרת בין בתלוש בין במחובר מותר אמר ר"ש בר בהנא בשם רבי אחא בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כר"ש בן אלעזר ורבינו תם נמי כשבנה את ביתו לא סמך על תשובתו ולא רצה להתיר: ומיהו בשדה מותר כרשב"ג דבשדה רגילות לעשות בארבות ולא בכירות יום וכשיראל לאומר לנכרי לתקן מנעלים או לקנות לו יאמר תעשה למחר דא"כ הוי כשכיר יום אבל תעשה לכשאלה ואם הביא לו נכרי כליו ויודע שבכפן בשבת אסור לנוכשן בשבת דאמר לקמן (קכב.) נכרי שהשליק בר בשביל ישראל אסור לשמש לאומה (תוספות יומים):

אבל דיו דלאו בר גיבול הוא. והא דאמר בגמרא מדליקין (לקמן דף כג. ושם) כל השמנים יפים לדיו איבעיא להו לגבל או לעשן לאו דוקא גיבול אלא אפי' גיבול היינו עיבוי בעלמא ואם תאמר והא מורסן דאמר בפרק בתרא (דף קנה: ושם) דלאו בר גיבול הוא וקאמר התם ר' יוסי ברבי יהודה אינו מייב עד שיגבל וי"ל דהתם לגבי קמח קאמר דאינו בר גיבול אבל בר גיבול הוא טפי מדיו ולהכי לא מייתי מייה הכא אדיו ומכאן קשה על המפרש דהא דאמר בגיליה בפרק המביא (דף לב: ושם) קיטמא שרי היינו כשנותנין מים לתוכו לשרוק התנור שביב הוא ולאו בר גיבול הוא והכא משמע דאדרבה דמידי דלאו בר גיבול הוא מייב טפי אלא יש לפרש קיטמא שרי בלא מים לשרוק התנור שביבו וקמ"ל דלא גזרינן שמא יגבל בי"ט:

ומתרפאת והולכת כל השבת כולה. ואם תאמר הא דאמר בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קח:) שורין קילורין מע"ש ומניח תחת העין בשבת וא"כ בשבת נמי שרי להניח ויש לומר דלקמן מיירי באדם בריא ואינו מניח בעין לרפואה אלא תחת העין לתענוג וליכא למיחש לשחיקה שממנים והכא מניח בעין לרפואה ולא שריא אלא מערב שבת[1]):

אונין של פשתן מאי טעמא שרו. הא דנקט אונין טפי מדיו וסממנין וכרשינין משום דהתם פשיטא דליכא מעשה כלל אבל באונין התנור עושה קצת מעשה כשמחממו ועוד דבהנך לא הזכיר כלי אבל גבי אונין הוזכר התנור:

ולימא מר משום שביתת כלים. ואם תאמר למאי דמסיק מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש מאי פריך רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים וכי אינו יותר טוב כמו שמפרש רבה שמשמעת הקול ואמר כב"ה וי"ל דלא שכיחא ליה לרב יוסף טעמא דהשמעת הקול כלל ומתמבלא ליה טפי לאוקמה כב"ש משום שביתת כלים ונראה דרבה סבר דטעמא דב"ש לאו משום שביתת כלים הוא אלא סבר דטעמא דב"ש דגזרינן דילמא אתי למעבד בשבת דאי נמי טעמא דב"ש משום שביתת כלים למה היה צריך רב יוסף להביא הברייתא והא מתני' היא דאסרי בית שמאי משום שביתת כלים ועוד דאמר לקמן (דף יט.) הני דאי עביד להו בשבת חייב חטאת גזרו בית שמאי עם תשבה משמע דטעמא דבית שמאי משום גזירה ולא משום שביתת כלים ולרב יוסף לא תקשה אמאי [לא] אסרי בית שמאי טעינת קורה משום שביתת כלים דהתם אתי ממילא טפי מכל הנך דמתניתין ואם תאמר לרבה הך ברייתא דשביתת כלים אמאן תרמייה ויש לומר לרבה סבר דברייתא דשביתת כלים בית שמאי היא והיכא דעביד מעשה אבל היכא דלא עביד מעשה כי הנך דמתני' טעמייהו משום גזירה ומגודות דמתני' בלחי וקוקרי:

והשתא דאמר רב אושעיא הא מני ב"ש היא. אומר ר"ת דהלכתא כרב יוסף דמוקי ברייתא כב"ש דהא רב אושעיא קאי כוותיה ולפ"ז ריחים מותרים דלדידיה לב"ה שרי אפי' היכא דקעביד מעשה ולא חייש להשמעת קול ולי נראה דרב אושעיא לא מוקי לה

מסורת הש"ס

1) [עי' תוס' ע"ז כה: ד"ה מאי עבמה]. 2) לקמן קנה:. 3) [ע"ל יוסי הרבי יהודה וכ"ל לקמן קנה:]. 4) [עיריוכין כ: וס"ר]. 5) תוספתא פ"ח. 6) [כרב אלפס וכרא"ש ליתא]. 7) [כ"ר שם ליתא]. 8) [מהילתא פרשת תשפטים]. 9) [עי' בפרוש ערך לה ובערך קקר שהאריך לפרש ענינם קמנו מנסן]. 10) הא מני כ"ש היא ולכ"ש ס"ת. 11) [דף יט.]. 12) [לקמן ענ.]. 13) תניהו לסו וחד תני לתרייהו ויסין דלאו נבי הדדי תניהו תדא תניא כל"ל. רש"ל. 14) [ביצה כב:].

תורה אור השלם

[1] וּבְכֹל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשָּׁמֹרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ לֹא יִשָּׁמַע עַל פִּיךָ:

שמות כג יג

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואחד נותן לתוכו את המים וכו' ודילמא לא היא ע"כ:

עין משפט נר מצוה

קלד א מי' פ"ח מהל' שבת הלכה מז סמג לאוין קפ:

קלה ב ג מי' פ"נ מהל' שבת הלכה כ ופ"ו הלכה מז סמג שם טור שו"ע סי' שיטן מנ סעיף ה וסימן רמו סעיף ח:

לעזי רש"י

נייליי"ר [ניאיליי"ר]. לנפר (לגלף את הכתבת באמצעות נפרית). לוחז"א. רשיה לעין. איימ"א [אי"ם]. חכה.

תוס' ישנים

א) מ"ש התם אינו מגיס קילור עצמו בחבוטת אלא שורה הקילור במים ולגבי דדיים ליכא למיגזר שיודע כי לא התירו לו אלא ע"י שרייה ואתרים מבורין שלחתן מים הוא נרך:

רבינו חננאל

אילו ששנינו בברייתא, פתיחת מים לגינה בע"ש, והנחת מוגמר תחת הכלים, והנחת גפרית תחת הכלים, כולן מותרין. וכן קילור על העין בע"ש, ואיספלנית על המכה ומתרפאת והולכת בשבת. ואע"ג דקיי"ל כב"ה וב"ה לית להו שביתת כלים, נתינת חטים ברחיים של מים בע"ש להטחן בשבת אסור, דלא אמרו משום שביתת כלי אלא רב יוסף, אבל רבה אמר מפני שנשמעת את הקול, וכוותיה מסתברא.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com